

בגרות בתנ"ך - ספר תהילים

מזמור קמ"ה

דודי זינגר

הערה: ספר תהילים נקרא כך, למרות שהמילה תהילה בפתחה למזמור (פרקי) תהילים מופיע רק פעם אחת בכל הספר, בפתחה למזמור קמ"ה.

הערה:

בתוך התיפלה אנו מוספים לפני אמירת מזמור קמ"ה את הפסוקים

” אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלֹךְ סָלָה - פרק פ"ד פסוק ה' ”

ואחריו את הפסוק המסיים את פרק קמ"ד ”אֲשֶׁרִי הָעַם שְׁכָכָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שְׁה' אֶלְהִיו “

בסוף המזמור בתפילה מוסיפים את הפסוק ”וְאֶנְחֵנוּ נְבָרְךָ יְהִי מַעֲשֶׂה וְעַד עוֹלָם הִלְלוּיָהּ “ מפרק קט"ו.

הערה: חז"ל ייחסו למזמור קמ"ה חשיבות רבה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב
אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר (תהלים קמ"ה) תהלה לדוד בכל יום
שלוש פעמים - מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

הפרק נאמר שלוש פעמים ביום:

1. בפסוקי דזמרא.
2. אחרי תפילת 18 בשחרית.
3. לפני תפילת 18 בתפילת מנחה.

הערה: מתוך פסוק טז' בפרקנו למדו חז"ל משמעות הלכתית מיוחדת עד כדי כך שפסק הרב מלמד: " **פּוֹתַח אֶת-יָדְךָ; וּמְשַׁבֵּיעַ לְכָל-חַי רִצּוֹן**”

הרב מלמד פניני הלכה, תפילה יד: ג:
”ואם אמרו [אמר את פסוק ט"ז] בלא כוונה - צריך לחזור ולאומרו בכוונה.”

מבנה המזמור

הערה: מזמור קמ"ה בנוי באקרוסטיכון.

שאלה: מהו אקרוסטיכון?

תשובה: מבנה אקרוסטיכון הוא מבנה א"ב - פסוקיו פותחים באותיות א"ב על פי הסדר.

לדוגמה: המזמור שלנו פותח באות אל"ף: 'ארוממך אלוהי המלך' וכל פסוק עוקב מתחיל באות שאחריו א,ב,ג,ד,ה...

נשים לב!!! האות נו"ן חסרה במזמור- ואין פסוק שמתחיל באות נו"ן

מהאות מ"ם, עוברים לפסוק המתחיל באת סמ"ך (אין פסוק שמתחיל באות נו"ן).

מְלֻכּוֹתֶיךָ מְלָכוֹת כָּל עֲלָמִים וּמִשְׁלֹתֶיךָ בְּכָל דָּוָר וְדָוָר.
נ..... (אין פסוק המתחיל באות נו)
סוּמְךָ יְיָ לְכָל הַנְּפִלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים.

הערה:

המזמור מחולק לשתי קטגוריות:

הקטגוריה הראשונה היא תיאור המהללים את ה'.

הקטגוריה השנייה היא תיאור השבח והלל לה'.

מהללים	הלל
(א) תהלה לדוד	
<p>אָרוֹמֶמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד : (ב) בְּכָל יוֹם אַבְרָכְךָ וְאַהֲלֵלָהּ שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד :</p>	
	(ג) גָּדוֹל הוּא וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר :
<p>(ד) דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַח מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ נְגִידוֹ : (ה) הַדָּר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדַבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה : (ו) וְעִזּוֹ נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וּגְדוּלָּתֶךָ אֲסַפְּרָנָה : (ז) זָכַר רַב טוֹבֶךָ נִבְיָעוּ וְצִדְקָתֶךָ יִרְנְנוּ :</p>	
	(ח) חֲנוּן וְרַחוּם הוּא אֶרְךָ אֵפִים וּגְדֹל חֶסֶד : (ט) טוֹב הוּא לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו :
<p>(י) יוֹדוּךָ הוּא כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְיָדֶיךָ יִבְרַכּוּכָה : (יא) כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתֶךָ יִדְבְּרוּ : (יב) לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וְכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתוֹ :</p>	
<p>(יג) מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל דוֹר וְדוֹר : (יד) סוֹמֵךְ הוּא לְכָל הַנִּפְלָאִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים : (טו) עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ : (טז) פּוֹתַח אֶת יָדֶךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן : (יז) צְדִיק הוּא בְּכָל דְרָכָיו וְחֹסֵיד בְּכָל מַעֲשָׂיו : (יח) קְרוֹב הוּא לְכָל קִרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת : (יט) רְצוֹן יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם : (כ) שׁוֹמֵר הוּא אֶת כָּל אֲהָבָיו וְאֶת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד :</p>	<p>(כא) תהלת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד :</p>

נשים לב!!!

בתחילה המזמור, בפסוקים א- יב מופיע בעיקר תיאור המהללים, חלקם בלשון יחיד דברי הלל של דוד המלך, וחלקם בלשון רבים- קבוצות שונות המהללים את ה'. בתוך פסוקים המהללים, פסוקים ג, ה, ט הם פסוקי שבח לה'.

מפסי יגי יש היפוך ורוב מוחלט של הפסוקים הם פסוקי שבח לה' על מידותיו ומעשיו.

פסוק כא פסוק הסיכום, המתאר את המהללים את ה'

הערה: מבנה המזמור הוא מבנה מסורג – כלומר **שני עניינים מופיעים בו לסירוגין**. לפי חלוקת הפסוקים בין דברי המהללים לדברי השבח נלמד שהמזמור כביכול מציג בפנינו את התכנסות קהל המהללים ורק לאחר שהמהללים מתכנסים מושמעים במזמור דברי ההלל לה'.

המהללים

שאלה: מי הם המהללים את ה'?

תשובה:

בחלק הראשון (א-ב) דוד לבדו מהלל את ה'. [לשונות ההלל הן: ארומם, אברך, אהלל].

אַרומֶמֶד אֱלוֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶד לְעוֹלָם וָעֶד :
(ב) בְּכֹל יוֹם אֲבָרְכֶךָ וְאַהֲלִלָה שְׁמֶד לְעוֹלָם וָעֶד :

בחלק השני (ד-ז) הדורות (דור לדור) ודוד מהללים את ה'. [לשונות ההלל הן: ישבת, יגיד, אשיחה, יאמרו, אספרנה].

(ד) דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַח מַעֲשֵׂיךָ וְגִבּוֹרֹתֶיךָ יִגִּידוּ :
(ה) הַדָּר כְּבוֹד הוֹדֶד וְדַבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה :
(ו) וְעִזּוֹ נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וְגִדּוֹלְתֶךָ אֲסַפְּרָנָה :
(ז) זָכַר רַב טוֹבֶךָ גִּבְעוּ וְצִדְקֹתֶךָ יִרְנְנוּ :

בחלק השלישי (י-יב) כל מעשי ה' וחסידיו מהללים את ה'. [לשונות ההלל הן: יודו, יברכו, יאמרו, ידברו, יודיעו].

(י) יוֹדוּךָ ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּכָה :
(יא) כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וְגִבּוֹרֹתֶךָ יִדְבְּרוּ :
(יב) לְהוֹדִיעַ לְבַנְיָהּ הָאֵדָם גִּבּוֹרֹתֶיךָ וְכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתוֹ :

בפסוק הסיכום (כא) דוד וכל בשר מדברים ומברכים את ה'

(כא) תְּהִלַּת ה' יִדְבַּר פִּי וַיְבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד :

הערה:

פסוקי השבח במזמור מפרידים בין המהללים המתחלקים בחלוקה פנימית לשלושה חלקים.

הערה:

ניתן לזהות התפתחות בשלושת החלקים הבאה לידי ביטוי בהרחבת מעגל המהללים את ה'. **ההלל בו פותח דוד הולך ומתפשט בעולם.**

שאלה: מדוע יש שימוש בלשונות הלל רבות (ארומם, אברך, ישבח, יגיד, אשיחה, אספרנה, יודו, יברכו, יאמרו, ידברו, יודיעו)

תשובה: לשונות ההלל המרובות מרמזות על הרצון להלל את ה' בכל דרך אפשרית .

הערה: במזמור יש תיאור לפי ציר זמן המראה שההלל לה' נאמר בכל הדורות – " דור לדור... " וכן תיאור מקום "כל מעשיך" מעשי ה' הם בכל מקום, ומתוך כך אנו מקבלים תיאור שבח לה' המקיף את כל הדורות ואת כל העולם.

הערה: התחושה העולה מפסוקים אלו היא התרחבות קבוצת המהללים - הלל הפותח בדוד המלך והולך ומתרחב למעגלים רבים נוספים. הרעיון הבא לידי ביטוי בחלוקה זו הוא התפשטות ההלל לה' בעולם. דוד פותח בהלל והוא הולך ומתפשט. ייתכן שרעיון זה רומז לכל יחיד על חובתו לפתוח בהלל ולסחוף אחרים אחריו.

הערה: נשים לב!!!

מטרת המהללים כפי שהיא מופיעה בפסוק י"ב היא לא רק להלל בעצמם אלא "להודיע לבני האדם גבורתיו" - לפרסם בעולם את גבורות ה' ואת כבוד הדר מלכותו.

הערה:

בפסוק הסיכום "מדווח" דוד על הצלחתו. ברכתו את ה' התפשטה ובסיום המזמור מצטרפים אליו "כל בשר" (ציר המקום) המברכים את ה' "לעולם ועד" (ציר הזמן).

הערה:

רש"י מסביר שדוד מכוון את דבריו לדברי ההלל הנאמרים לה' בכל דור ודור,

(ד) דור לדור ישבח מעשיך, **וגם אני הדר כבוד הודך אשיחה:**

(ו) ועוז נוראותיך יאמרו, **וגם אני גדולתך אספרנה:**

הערה: נלמד מתוך המזמור משמעות רעיונית מהמעבר מהלל מפיו של דוד המלך להצטרפות להלל של הדורות:

האדם הפרטי מוגבל בזמן (ימי חייו) ובמקום (אדם יכול להיות נוכח רק במקום אחד בכל רגע נתון). העוצמה של ההלל במזמור זה נובעת מהכוח של שרשרת הדורות בכל מקום להלל את ה'. במזמור זה דוד מצרף עצמו לשרשרת הדורות המהללת את ה'. אל מול החשיבה המודרנית המעניקה תשומת לב רבה לאדם הפרטי, מציג כאן המזמור את האדם השואב את כוחו מהיותו חלק מציבור וחוליה אחת בשרשרת של דורות.

הרעיון של דוד כחלק מציבור המהללים חוזר על עצמו בפסוק החותם את המזמור - תהילת ה' ידבר פי [יחיד - דוד] ויברך כל בשר ... לעולם ועד [רבים - כל בשר].

פסוקי השבח

הערה: פסוקי השבח מרוכזים בעיקר בפסוקים יג – כ. עם זאת גם בחלקו הראשון של המזמור פסוק ג ופסוקים ח – ט הם פסוקי שבח. נעיין בפסוקי השבח:

פסוק ג':

(ג) גָּדוֹל ה' וּמְהִלָּ מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר:

הערה:

פסוק ג – מתאר את הקב"ה כגדול, אך אינו מציין מאיזו בחינה הקב"ה גדול. ומתאר את העובדה שרבים מהללים אותו. בנוסף מגביל פסוק ג' את היכולת להלל את ה' – אין חקר לגדלותו. כלומר עד כמה שהקב"ה יהיה מהולל לא ניתן למצות את ההלל מרוב שה' גדול.

הערה: הרמב"ן מסביר שבשבח לה' באמירה שהוא גדול יש צורך מיד להוסיף שלגדולת ה' אין סוף, בשביל לבדל את ה' מכל מלך, שמלך בשר ודם יש התחלה וסוף לגדלותו, ואין כך אצל הקב"ה.

ראב"ע

(ג) גדול ... ובעבור שאמר שהוא גדול הזכיר כי לגדולתו אין חקר, כי כל מלך בלתו יש לגדולתו ראשית ואחרית ולגדולתו אינו כן:

פסוקים ח'-ט':

(ח) חֲנוּן וְרַחוּם ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם וְגָדֹל חֶסֶד:

(ט) טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו:

הערה: מתארים את מידותיו של הקב"ה: חנון, רחום, ארך אפים, גדול חסד, טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו.

פסוקים יא'-יב':

(יא) כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו:
(יב) להודיע לבני האדם גבורתי וכבוד הדר מלכותו:
(יג) מלכותך מלכות כל עלמים וממשלתך בכל דור ודור:

הערה: פסוקים יא – יג פותחים באותיות כ ל מ היוצרות בהיפוך את המילה מלך. העובדה שדווקא בפסוקים אלו מודגשת מלכותו של הקב"ה כמובן אינה מקרית. מסביר האבן עזרא שהסיבה לכך היא על מנת שנלמד את הרעיון המרכזי של המזמור והוא שהמזמור משבח את מלכות ה' בעולם.

ראב"ע:

(א) תהלה לדוד ארוממך, בדבור ובאמונת הלב. והזכיר המלך ["אלוהי המלך"] כי הוא המלך באמת וזהו יסוד כל התהלה הזאת.

פסוקים יג'-כ' מעשיו של הקב"ה:

(יג) מלכותך מלכות כל עלמים וממשלתך בכל דור ודור:
(יד) סומך ה' לכל הנפלים וזוקף לכל הפופים:
(טו) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו:
(טז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:
(יז) צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו:
(יח) קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת:
(יט) רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם:
(כ) שומר ה' את כל אהביו ואת כל הרשעים ישמיד:

הערה: המעשים המתוארים בפס' יג'-כ' הם פועל יוצא ממידותיו של הקב"ה. הקב"ה חנון ורחום ומעשיו מבטאים את רחמיו.

(יג) מלכותך מלכות כל עלמים וממשלתך בכל דור ודור:

הערה: פסוק י"ג מתאר את העובדה שהקב"ה מולך ומושל. גם בפס' זה מתוארת המלכות של הקב"ה כדבר שהוא בציר הזמן כל הזמן ובציר המקום בכל מקום, כפי שראינו בשבח הנאמר בפסוקים הקודמים.

הערה: הפסוקים הבאים מתארים את אופי מלכותו של הקב"ה ואת יחסו לנתיניו כאמור הקב"ה כמלך רחמן הוא עיקר השבח במזמור .

נעיין בפסוקים המבטאים את דאגתו של הקב"ה לברואיו.

(יד) סֹמֵךְ ה' לְכָל הַנְּפֹלִים וְזֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים :
(טו) עֵינַי כָּל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ :
(טז) פֹּתַח אֶת יָדְךָ וּמִשְׁפִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן :
(יז) צְדִיק ה' בְּכָל דַּרְכָּיו וְחֹסֵיד בְּכָל מַעֲשָׂיו :
(יח) קְרוֹב ה' לְכָל קְרָאֵיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת :
(יט) רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שְׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וַיִּשְׁמָע :
(כ) שׁוֹמֵר ה' אֶת כָּל אֲהָבָיו וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד :

שאלה: מתוך פס' יד' עד כ' למי דואג הקב"ה?

תשובה: הקב"ה דואג לכל הנפלים, לכל הכפופים, , לכל קראיו, לכל אשר יקראהו באמת, ליראיו ולאהביו.

הרשימה הכוללת את האנשים שה' דואג להם פותחת בחלשים בחברה, כל החלשים - הנופלים והכפופים. ברחמיו דואג הקב"ה קודם כל למי שזקוק יותר מאחרים לדאגתו.

אחר כך דואג הקב"ה לפרנסת הבריות כולן.

הערה: המילה כל חוזרת פעמים רבות בפסוקים אלו. ומדגישה את יכולתו הייחודית של בורא עולם. בעוד ששלטונו, חסדו טובו ועוד של מלך בשר ודם מוגבלת, כוחו של מלך מלכי המלכים הוא בהיותו כל יכול. (רמב"ן)

ט) טוב - וכל מלך [אחר] לא יתכן להיותו טוב [אלא] רק לאנשים מעט. ו[אילו] השם לבדו טוב לכל. גם המלך [כל מלך אחר] לא יתכן לרחם [אלא] רק על עבדיו הנאהבים, ו[אילו] השם לבדו רחמיו על כל מעשיו:
יג) מלכותך - כל מלכות [אחרת] תפסק, ומלכות השם עומדת לנצח:
יד) סומך - וכל מלך [אחר] זה ישפיל וזה ירים זה יסמוך וזה יפול כי לא יוכל לסמוך ולהרים הכל, ו[אילו] השם לבדו הוא סומך הכל:
טו) עיני - עם מדינות המלך מפרנסים [את] המלך, והשם לבדו מפרנס הכל [כל הבריות] לתת לכל אחד מהם מאכלו בעתו

הסבר: הרמב"ן שם דגש על ייחודו של החסד האלוקי, יכולת בלתי מוגבלת בהשוואה למלך בשר ודם.

א. מלך בשר ודם אוהב ומרחם רק קבוצת אנשים הקשורים ומחוברים אליו, ואיננו יכול לאהוב ולחוס על אויביו, ואילו הקב"ה אוהב ועושה חסד עם כולם.

ב. מלכות בשר ודם תסתיים בעוד מלכותו של ה' היא נצחית

ג. מלך בשר ודם באופן טבעי יש אנשים שהוא מרים (סומך) ויש אנשים שהוא מוריד מגדלותם, ורק לה' יש את היכולת להעמיד ולהרים את כולם.

ד. מלך בשר ודם זקוק לאנשים שישלמו לו מס ויפרנסו אותו, בעוד הקב"ה לא זקוק לבני האדם שיפרנסו אותו והוא מפרנס את כולם.

(טז) פֹּתַח אֶת יָדְךָ וּמְשִׁיבֵי לְכָל חַי רְצוֹן:

הערה: נשים לב !!! בתיאור דאגת ה' לכל בריותיו משתמש המזמור בלשון הלקוחה מספר דברים: "פתוח תפתח את ידך לוי" (דין צדקה דברים ט"ו, ח). מכאן נסיק שהבריות מתחייבות לנהוג כפי שהקב"ה נוהג.

פירושי דעת מקרא:

דעת מקרא מביא שלושה פירושים על הפסוק:

1.

'ומשביע לכל חי רצון'- ולכל חי אתה נותן לשבוע את רצונך - רצון כאן הוא במשמעות של הברכה הבאה מאת ה'.

על פי הפירוש הראשון הקב"ה משביע את הרצון שלו – רצונו של ה' לברך את האדם – לכל חי.

2.

פרוש אחר: אתה משביע לכל חי ברצון - בסבר פנים יפות.

על פי הפירוש השני המילה רצון משקפת את האופן שבו הקב"ה משביע כל חי. רצון = סבר פנים יפות.

3.

פרוש אחר: אתה משביע לכל חי את רצונו - את רעבונו.

על פי הפירוש השלישי הקב"ה משביע את הרצון של האדם – מה שהאדם רוצה הקב"ה מעניק לכל חי.

נשים לב! יש בין הפירושים שמביא דעת מקרא מחלוקת האם הרצון בפסוק הוא של ה' (הרצון להשביע כל חי) או שהרצון מתייחס לרצון האדם אשר מקבל מענה מה'.

הערה: נשים לב שבתיאור דאגת ה' לכל בריותיו משתמש המזמור בלשון הלקוחה מציווי על נתנת הצדקה שנאמר בספר דברים "פתוח תפתח את ידך לו", יש השוואה בין מידת ה' הדואג לפרנסתנו לבין הציווי לנתינת צדקה ומתוך כך נלמד שהבריות מחויבות לנהוג כפי שהקב"ה נוהג.

(יג) מְלֻכּוֹתֶיךָ מְלֻכּוֹת כָּל עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּיךָ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר:
(יד) סוֹמֵךְ ה' לְכָל הַנְּפֹלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים:
(טו) עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:
(טז) פּוֹתַח אֶת יְדֶיךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן:
(יז) צְדִיק ה' בְּכָל דְרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׁיו:
(יח) קְרוֹב ה' לְכָל קְרָאִיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת:
(יט) רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:
(כ) שׁוֹמֵר ה' אֶת כָּל אֲהַבָּיו וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד:

הערה:

רשימת האנשים להם דואג ה' הולכת ומצטמצמת לאורך פסוקים י"ד – כ'. מדאגה לכל:

(יד) סוֹמֵךְ ה' לְכָל הַנְּפֹלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים:
(טו) עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:
(טז) פּוֹתַח אֶת יְדֶיךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן:

עוברים הפסוקים לדאגה לקבוצות ייחודיות: הקב"ה קרוב לכל קוראיו, עושה את רצון יראיו ושומר את הקבוצה הקרובה אליו ביותר – קבוצת אוהביו.

(יח) קְרוֹב ה' לְכָל קְרָאִיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת:
(יט) רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֵת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:
(כ) שׁוֹמֵר ה' אֶת כָּל אֲהַבָּיו וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד:

מצד אחד רוצה המזמור להדגיש את דאגתו עוצמתו ואת רחמיו הרבים של הקב"ה לכל, ומצד שני מדגיש המזמור את מקומם הייחודי של הקוראים אל ה', של יראיו ולבסוף של אוהביו.

כ) שׁוֹמֵר ה' אֶת כָּל אֲהַבָיו וְאֶת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד:

דעת מקרא - "ואת כל הרשעים ישמיד" (כ)

משהגיע לאוהביו עבר לספר על ההפך הגמור של אוהביו – הרשעים: "ואת כל הרשעים ישמיד".

והנה כל המזמור מספר על טוב ה' ורחמיו ורק כאן בפסוק שלפני האחרון הוא מספר על חרון אף ה' המכלה את הרשעים, ותכף אמר 'תהילת ה' ידבר פי', לרמז כי יש להלל את ה' גם על חרון אפו ברשעים ולא על טובו לחסידיו בלבד... כשהוא עושה דין ברשעים שמו מתקדש בעולם.

הערה: חציו השני של פסוק כ: 'וְאֶת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד'. מתאר את הדין שעושה ה' ברשעים. המזמור כולו עוסק בטוב שמשפיע הקב"ה על העולם בעוד שפסוק זה עוסק ברשעים ובהשמדתם. גם באמצעות הפגיעה ברשעים מגלה ה' את נוכחותו בעולם ומשפיע בו את טובו.

שאלה: מהו השבח הניתן לה' בכל אחת מקבוצות הפסוקים

תשובה:

פסוק ג – אומר אמירה כללית על הקב"ה

פסוקים ח – ט עוסקים במידותיו של הקב"ה

פסוקים יג – כ בעיקר במעשיו של הקב"ה

חתימת המזמור

הערה: הפסוק החותם את המזמור חוזר לפתיחת המזמור ויוצר מסגרת

א) תְּהִלָּה לַדָּוָד אֲרוֹמָמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

כא) תְּהִלַּת ה' יִדְבַר פִּי וַיְבָרֵךְ כָּל בֶּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

המסגרת תוחמת את המזמור באמצעות חזרה על אותן מילים בתחילה ובסוף. למרות הדמיון המילולי חשוב לעיין בהבדלים. את המזמור פתח דוד בתהילתו שלו. בסוף המזמור מציין דוד שלתהילה שלו התווסף כל בשר. נראה שדוד המלך הצליח במזמור זה להניע תנועה של שבח למלכות הקב"ה בעולם כולו.

שאלה:

מזמור קמ"ה הוא המזמור החשוב ביותר להלכה בפסוקי דזמרה. מהי הסיבה לחשיבותו?

תשובה:

- המזמור משלב בין תיאור האדם המהלל (מלמטה למעלה) לבין הלל לקב"ה המקיים בחסדו את בריותיו (מלמעלה למטה). באופן זה מדגיש המזמור את הקשר בין האדם לאלוקים ובין האלוקים לאדם.
- המזמור עומד על היחס בין ההלל של הפרט להלל של הרבים ומרמז על יכולתו של הפרט להשפיע על הרבים ועל החשיבות של רצף ההלל במקום ובזמן.
- המזמור מתאר את הקב"ה כמי שדואג לכל הברואים מחד וכמי שקרוב לאוהביו מאידך.